

Gislaveds kommun
kommunen@gislaved.se

2023-05-30
Dnr SI 2022:583

Beslut

efter kvalitetsgranskning av skolor i kommuner
med låg utbildningsnivå vid Ölmestadskolan i
Gislaveds kommun

Inledning

Skolinspektionen har med stöd i 26 kap. 19–20 § skollagen (2010:800) genomfört en tematisk kvalitetsgranskning avseende med vilken kvalitet Ölmestadskolan arbetar för att genom undervisning och studie- och yrkesvägledning stärka elevernas tillit till den egna förmågan, ge dem möjlighet till utveckling och en bred bild av möjliga studie- och yrkesval. Granskningen omfattar årkurserna 7–9 vid den aktuella skolan.

Skolinspektionen gör bedömningar i förhållande till de kvalitetskriterier som myndigheten satt upp inom det granskade området. Skolinspektionen bedömer verksamhetens kvalitet i tre nivåer, utifrån om kvalitetskriterierna uppfylls i hög utsträckning, i flera delar eller i låg utsträckning. Om en skola bedöms uppfylla kvalitetskriterierna i låg utsträckning eller i flera delar anger Skolinspektionen i normalfallet att utvecklingsarbeten behöver inledas och visar på vilka punkter. Skolinspektionen begär därefter en skriftlig redovisning av huvudmannen som visar vilka förbättringsåtgärder skolan vidtagit. Granskningens författningsstöd återfinns i bilaga 2.

Mer information om kvalitetsgranskningen finns på Skolinspektionens hemsida: [Skolor i kommuner med låg utbildningsnivå \(skolinspektionen.se\)](https://skolinspektionen.se).

Beslut:

Skolinspektionens bedömningar

Skolinspektionen bedömer att framtagna kvalitetskriterier uppfylls vid Ölmestadskolan i följande utsträckning:

Bedömningsområde 1: En undervisning som präglas av tillit till elevernas förmåga och stimulerar dem att utvecklas så långt som möjligt

Skolinspektionen bedömer att lärarna utformar en undervisning som *i flera delar* präglas av tillit till elevernas förmåga och stimulerar dem att utvecklas så långt som möjligt.

Bedömningsområde 2: Förutsättningar för en undervisning som förmedlar tillit till elevernas förmåga och ger dem möjlighet att utvecklas så långt som möjligt

Skolinspektionen bedömer att rektorn *i flera delar* skapar förutsättningar för en undervisning som förmedlar tillit till elevernas förmåga och ger dem möjlighet att utvecklas så långt som möjligt.

Bedömningsområde 3: Inslag i undervisningen som syftar till att vidga elevernas perspektiv på möjliga studie- och yrkesval

Skolinspektionen bedömer att lärarna *i flera delar* integrerar inslag i undervisningen som syftar till att vidga elevernas perspektiv på möjliga studie- och yrkesval.

Bedömningsområde 4: Förutsättningar för ett arbete som syftar till att vidga elevernas perspektiv på framtida studie- och yrkesval

Skolinspektionen bedömer att rektorn *i låg utsträckning* skapar förutsättningar för ett arbete som syftar till att vidga elevernas perspektiv på framtida studie- och yrkesval.

Identifierade utvecklingsområden

Utvecklingsarbeten behöver inledas inom följande delar:

- Lärarna behöver utveckla sin undervisning så att alla elever ges lärarstöd samt stimulans och utmaningar utifrån sina kunskapsmässiga nivåer. Vissa lärare behöver också i sitt bemötande av eleverna i högre grad förmedla tillit till deras förmåga. Vidare behöver lärarna ge eleverna kontinuerlig återkoppling som innehåller information om elevernas styrkor och hur de kan utvecklas mot målen.
- Rektorn behöver i högre grad skapa förutsättningar för lärarna att bedriva en undervisning som ger eleverna möjlighet att utvecklas så långt som möjligt. Detta innefattar att utveckla arbetet med att analysera vad i skolans arbete som påverkar och orsakar elevernas kunskapsresultat, som underlag för att utveckla undervisningen.
- Rektorn behöver i högre grad förmedla till lärarna att de ska integrera studie- och yrkesvägledning i sina undervisningsämnen och försäkra sig om att de gör detta. Rektorn behöver skapa förutsättningar för detta arbete genom att tydliggöra sina förväntningar, inventera lärarnas behov av kompetensutveckling samt säkerställa att studie- och yrkesvägledarens kompetens används som en resurs för lärarna i arbetet med integreringen. Rektorn behöver även i högre grad förmedla att det är hela skolans uppdrag att vidga elevernas perspektiv samt se till att skolans studie- och yrkesvägledning verkar för att elevernas studie- och yrkesval inte begränsas av föreställningar om kön eller av social eller kulturell bakgrund.

Uppföljning

Huvudmannen ska senast den **30 november 2023** redovisa till Skolinspektionen vilka förbättringsåtgärder som vidtagits utifrån de identifierade utvecklingsområdena och resultatet av dessa åtgärder. Som stöd för redovisningen bör bifogad mall användas.

Redogörelsen skickas via e-post, till skolinspektionen.umea@skolinspektionen.se. Hänvisa till Skolinspektionens diarienummer för granskningen (dnr SI 2022:583) i de handlingar som sänds in.

Skolinspektionens bedömningar

Nedan redovisas Skolinspektionens bedömningar för respektive område.

Bedömningsområde 1: En undervisning som präglas av tillit till elevernas förmåga och stimulerar dem att utvecklas så långt som möjligt

Här bedöms i vilken utsträckning undervisningen präglas av tillit till elevernas förmåga och stimulerar dem att utvecklas så långt som möjligt. Skolinspektionen utgår i sin bedömning från följande kvalitetskriterier:

- Lärarna utformar undervisningen utifrån en hög tillit till elevernas förmåga att prestera. Lärarna utformar undervisningen så att alla elever, utifrån deras kunskapsmässiga nivåer, stimuleras och utmanas att nå så långt som möjligt. Vid behov samverkar lärarna och elevhälsan för att möta och stimulera eleverna utifrån deras kunskapsmässiga nivåer.
- Lärarna stärker elevernas tillit till den egna förmågan genom att ge dem uppmuntran och bekräftelse för sina ansträngningar. Lärarna ger kontinuerlig återkoppling till eleverna om hur de ligger till just nu och om hur de kan arbeta för att utvecklas ännu mer. Lärarna ser till att eleverna får uppleva att de gör framsteg och att den egna kunskapsutvecklingen går framåt.

Samlad bedömning

Skolinspektionen bedömer att lärarna utformar en undervisning som i *flera delar* präglas av tillit till elevernas förmåga och stimulerar dem att utvecklas så långt som möjligt.

Skolinspektionens granskning visar att lärarna delvis ger eleverna stimulans utifrån deras kunskapsmässiga nivåer. Lärarna använder flera metoder i undervisningen för att möta och stimulera eleverna utifrån olika kunskapsnivåer. Alla lärare utformar dock inte sin undervisning så att eleverna utmanas utifrån sin nivå och alla lärare ger inte eleverna det lärarstöd de är i behov av för att de ska komma vidare i sitt lärande. Vidare samverkar lärarna endast delvis med elevhälsan för att stimulera eleverna utifrån deras olika kunskapsnivåer. Flera lärare utformar

undervisningen utifrån en hög tillit till elevernas förmåga, men alla lärare lyckas inte i sitt bemötande av eleverna visa höga förväntningar på dem.

Granskningen visar vidare att lärarna delvis ger eleverna återkoppling och uppmuntran. Lärarna stärker elevernas tillit till den egna förmågan genom att ge dem uppmuntran och bekräftelse för ansträngningar och framsteg de gör, men låter eleverna endast i viss mån få träning i att själva reflektera över och utvärdera sitt lärande för att de ska få syn på sina framsteg. Alla lärare ger inte heller eleverna kontinuerlig återkoppling anpassad till elevernas behov och kunskapsnivåer som innehåller information om hur eleverna kan utvecklas ännu mer.

Skolinspektionen har identifierat ett utvecklingsområde inom bedömningsområdet. Motiveringen till utvecklingsområdet och rekommendation för fortsatt arbete redogörs för under rubriken *Identifierat utvecklingsområde* nedan.

Motivering

Alla lärare lyckas inte ge eleverna stimulans utifrån deras kunskapsmässiga nivåer

Granskningen visar att flera lärare utformar undervisningen så att eleverna ges stöd och stimulans utifrån deras kunskapsmässiga nivåer. I intervjuerna ger eleverna och lärarna flera exempel på att lärarna i utformningen av undervisningen använder arbetsuppgifter där eleverna ges möjlighet att utveckla sina resonemang och som är utmanande för alla elever oavsett kunskapsnivå. De beskriver också att eleverna inte blir sysslösa utan att de får bearbeta sina texter eller förses med nya uppgifter i det fall de blir klara. Lärarna och eleverna ger också flera exempel på undervisning där lärarna på olika sätt ger eleverna det lärarstöd de är i behov av för att komma vidare i sin kunskapsutveckling, såsom att de går igenom uppgifter i helklass, stannar upp och repeterar, och vid behov hjälper elever individuellt för att de ska komma vidare i sitt arbete.

Granskningen visar samtidigt att delar av undervisningen ändå inte ger alla elever stöd och stimulans utifrån den nivå de befinner sig på. Några elever berättar att de i vissa ämnen inte ges utmaningar på en nivå som är anpassad till deras behov. Vissa elever ger exempel på en undervisning där svårighetsgraden är anpassad till att alla elever ska klara av att uppnå betyget E, där alla elever arbetar med samma saker, och beskriver att de därför inte heller blir motiverade till att nå högre betygssteg. Vissa elever, samt specialpedagogen, ger också exempel på ämnen där undervisningen tvärt om är mer anpassad till elever som befinner sig på en redan hög kunskapsnivå, där elever som befinner sig på en lägre kunskapsnivå har svårigheter att ta till sig undervisningens innehåll och komma vidare i sin kunskapsutveckling. Eleverna beskriver också att deras upplevelse av stimulans i undervisningen påverkas av lektionsstrukturen. De ger exempel på ämnen där de

upplever att lärarnas genomgångar är för långa i förhållande till tiden för eget arbete, vilket gör att de upplever undervisningen ensidig.

Vidare visar granskningen att lärarna endast delvis samverkar med elevhälsan för att stimulera eleverna utifrån deras olika kunskapsnivåer. Såväl lärarna som specialpedagogen beskriver en fungerande samverkan dem emellan avseende elever som av olika anledningar har svårigheter att nå betyget E. Lärarna och specialpedagogen berättar samtidigt att de i liten mån för diskussioner kring hur lärarna kan stimulera elever som ligger långt fram i sin kunskapsutveckling. Specialpedagogen har uppfattningen om att lärarna inte riktigt hinner med att utmana elever som ligger på högre kunskapsnivåer. Flera lärare berättar att de upplever det vara svårast att nå fram till och stimulera de elever som uppfyller de betygsriterier som minst ska uppfyllas men som inte har någon egen motivation och drivkraft att nå längre i sin kunskapsutveckling.

Granskningen visar vidare att flera lärare utformar undervisningen utifrån en hög tillit till elevernas förmåga att prestera, men att alla lärare i sitt bemötande av eleverna inte visar höga förväntningar på dem. Av intervjuer med lärarna och eleverna framgår exempel på att lärare visar höga förväntningar på eleverna genom att tydliggöra vad eleverna ska lära sig, vilka kunskaper som krävs för olika betygssteg, samt ge dem utmanande uppgifter och vid behov fler uppgifter inom ämnet. Eleverna ger exempel på lärare som både verbalt och i sitt kroppsspråk förmedlar en tro på att eleverna kan och vill lära sig och som får eleverna att känna motivation till skolarbetet. Samtidigt beskriver eleverna att alla lärare inte har ett bemötande som stärker deras tro på sin egen förmåga. De berättar att det förekommer lärare som de upplever vara stränga, som vissa elever inte vågar ställa frågor till, och lärare som inte når fram till omotiverade elever på ett sätt som stärker deras tro på sig själva. Enligt specialpedagogen lyckas lärarna till övervägande del stärka elevernas självtillit, men de har samtidigt svårt att bemöta omotiverade elever på ett sätt som stärker dem.

Eleverna får delvis bekräftelse för sina ansträngningar och återkoppling kring hur de kan utvecklas vidare

Granskningen visar att lärarna i de flesta fall ger eleverna uppmuntran och bekräftelse för sina ansträngningar och de framsteg som de gör. Eleverna får dock endast i viss mån träning i att själva reflektera över och utvärdera sitt lärande för att de ska få syn på sina framsteg. Lärarna och eleverna beskriver att de flesta lärarna är generösa med beröm för sådant som eleverna gör bra. De ger exempel på att det sker i helklass och individuellt, i stunden och innan lektionsstart samt efter att de skrivit en text eller haft prov. Eleverna och lärarna beskriver samtidigt att det skiljer sig åt mellan lärarna om och i vilken mån de synliggör elevernas framsteg genom att låta eleverna själva träna på att själva reflektera över och utvärdera sitt lärande. Vissa lärare ger exempel på metoder de använder i sina undervisningsämnen för att eleverna ska få syn på och kunna reflektera kring sitt

lärande, såsom att tillsammans med eleverna repetera föregående lektionsinnehåll och sammanfattar ett avslutat arbetsområde samt att eleverna får fotografera och dokumentera sitt arbete under undervisningens gång. Eleverna berättar att det i vissa ämnen har förekommit tillfällen då de arbetat med kamratbedömning och med att bedöma sitt eget arbete, men att det i övrigt är sällan lärarna ger dem utrymme under lektionstid att själva fundera över eller utvärdera vad de lärt sig.

Granskningen visar vidare att alla lärare inte ger eleverna kontinuerlig återkoppling anpassad till elevernas behov och kunskapsnivåer. Enligt såväl eleverna som lärarna är lärarna i de flesta fall bra på att tydliggöra vilka mål eleverna arbetar mot och förklara vad som krävs för att nå olika betygssteg i ämnena. Eleverna och lärarna beskriver också att lärarna i vissa ämnen avsätter tid för återkoppling till eleverna, skriftligt och muntligt, om hur de ligger till och vad de kan göra för att nå längre. Eleverna ger dock även exempel på ämnen där de sällan ges sådan återkoppling, där ansvaret att ta reda på hur de ligger till och vad de kan förbättra i hög grad läggs på eleverna själva. Flera elever beskriver det som svårt att veta hur de ligger till i vissa ämnen och att betyget i vissa fall kommer som en överraskning. De ger exempel på ämnen där lärarnas återkoppling sker som en punktinsats i ett sent skede och att de då inte hinner utveckla sitt arbete utifrån lärarnas kommentarer innan betygen sätts. Vissa elever beskriver också att det är svårt att förstå och komma ihåg lärarnas återkoppling i de fall den endast sker skriftligt. De uttrycker därför önskemål om mer muntlig individuell återkoppling kring vad de kan utveckla för att nå längre. Enligt specialpedagogen har skolan vissa gemensamma arbetsmetoder för att ge framåtsyftande återkoppling till eleverna, men som alla lärare inte följer. Hen uppger också att elever ofta uttrycker att de inte har någon tydlig uppfattning om hur de ligger till eller vad de behöver utveckla innan betygen har satts, särskilt i teoretiska ämnen och i ämnen som eleverna upplever svårigheter i. Specialpedagogen ser också behov av att föra gemensamma diskussioner på skolan om hur återkopplingen kan ske utifrån elevernas behov, för att eleverna ska ta informationen till sig på ett bättre sätt.

Bedömningsområde 2: Förutsättningar för en undervisning som förmedlar tillit till elevernas förmåga och ger dem möjlighet att utvecklas så långt som möjligt

Här bedöms i vilken utsträckning rektorn skapar förutsättningar för en undervisning som förmedlar tillit till elevernas förmåga och ger dem möjlighet att utvecklas så långt som möjligt. Skolinspektionen utgår i sin bedömning från följande kvalitetskriterier:

- Rektorn är väl insatt i hur skolans lokala kontext¹ kan prägla skolpersonalens, vårdnadshavarnas och elevernas förväntningar och inställning till skolarbete. Rektorn agerar vid behov för att förändra en låg förväntansbild. Rektorn försäkrar sig om att skolans personal förmedlar tillit till elevernas förmåga i syfte att stärka elevernas engagemang för skolarbetet.
- Rektorn ser till att det finns ett skolgemensamt utvecklingsarbete kring elevernas kunskapsutveckling. Efter uppföljningar av elevresultat och skolans arbetsprocesser vidtar rektor vid behov åtgärder för att alla elever ska ges möjlighet att nå så långt som möjligt. Rektorn förmedlar att det är skolans ansvar att se till att eleverna ges förutsättningar att utvecklas så långt som möjligt.

Samlad bedömning

Skolinspektionen bedömer att rektorn i *flera delar* skapar förutsättningar för en undervisning som förmedlar tillit till elevernas förmåga och ger dem möjlighet att utvecklas så långt som möjligt.

Skolinspektionens granskning visar att rektorn verkar för att skapa engagemang för skolarbetet hos personal, vårdnadshavare och elever. Rektorn har kännedom om skolans lokala kontext och hur den kan påverka skolpersonalens, vårdnadshavarnas och elevernas inställning till skolarbetet. Rektorn arbetar också för att motverka en låg förväntansbild genom att verka för ett förtroendefullt samarbete med hemmen och förmedlar till personalen att deras bemötande och förväntningar har betydelse för elevernas engagemang och inställning till skolarbetet.

Granskningen visar vidare att rektorn delvis skapar förutsättningar för en undervisning som ger eleverna möjlighet att nå så långt som möjligt i sin kunskapsutveckling. Rektorn bedriver till viss del ett skolgemensamt utvecklingsarbete kring elevernas kunskapsutveckling. Rektorn följer upp skolans arbetsprocesser och elevernas kunskapsresultat och efterfrågar elevernas upplevelser av undervisningen, men involverar endast delvis skolans personal i uppföljningsarbetet. Vidare är rektorns analysarbete huvudsakligen fokuserat kring att eleverna ska nå betyget E och gymnasiebehörighet. Detta leder till att skolan till viss del saknar underlag för att utveckla undervisningen så att alla elever kan nå så långt som möjligt i sin kunskapsutveckling.

Skolinspektionen har identifierat ett utvecklingsområde inom bedömningsområdet. Motiveringen till utvecklingsområdet och rekommendationer för fortsatt arbete redogörs för under rubriken *Identifierade utvecklingsområden* nedan.

¹ Det omgivande samhället.

Motivering

Rektorn skapar engagemang för skolarbetet genom att uppmärksamma den lokala kontextens betydelse och motverka en låg förväntansbild

Granskningen visar att rektorn är insatt i hur skolans lokala kontext kan inverka på skolpersonalens, vårdnadshavarnas och elevernas förväntningar och inställning till skolarbete. Rektorn beskriver att en låg utbildningsnivå bland skolans vårdnadshavare tenderar att medföra att de ställer krav på sina barn att sköta sig bra i skolan men i lägre grad att de ska nå höga betyg. Detta, i kombination med en hög sysselsättningsgrad och låga intagningspoäng för att komma in på gymnasieprogram på orten, medför enligt rektorn också att många elever saknar drivkraft att prestera högt. Många elever tenderar också att vara lugna, skötsamma och göra det som krävs i skolan. Rektorn beskriver också att eleverna påverkar varandra. Att eleverna värnar om att sköta sig i skolan medför exempelvis att det generellt bland eleverna inte anses vara negativt att vara duktig och att det är god studiero på skolan. Rektorn beskriver vidare att hen i samtal med personalen och i de diskussioner som förs under personalmöten uppmärksammar personalens inställning och förväntningar på elever. Rektorn berättar att hen därigenom har kännedom om att lärarna i hög grad är engagerade, uttrycker höga förväntningar, och strävar efter att eleverna ska nå så långt som möjligt i sin kunskapsutveckling. Rektorn uttrycker dock samtidigt att lärarnas fokus huvudsakligen är att få eleverna att nå minst betygssteget E och att det skiljer sig åt i vilken mån de lyckas skapa goda relationer till eleverna.

Granskningen visar också att rektorn arbetar för att motverka en låg förväntansbild hos eleverna, vårdnadshavarna och personalen. Rektorn beskriver att hen verkar för ett förtroendefullt samarbete med hemmen, bland annat genom att bjuda in till "öppet hus" och involvera vårdnadshavare i samtal om skolans krav och förväntningar i det fall en elev saknar motivation för skolarbetet. Motiverande samtal genomförs med studie- och yrkesvägledare och med utvalda lärare för att skapa så goda relationer med vårdnadshavarna som möjligt. Rektorn beskriver också att hen under konferenser ofta för samtal med personalen kring att visa höga förväntningar på eleverna, även vad gäller de elever som de anar inte kommer att nå lika långt som andra, men också kring att inte enbart fokusera på elever som har svårigheter att nå betygssteget E. Såväl rektorn som lärarna berättar vidare att skolan under de senaste åren har arbetat hårt för att skapa struktur, ordning och arbetsro i undervisningen, samt med att tydliggöra vad eleverna ska lära sig och hur de utvecklas. Enligt rektorn har arbetet kommit olika långt i olika ämnen. Såväl rektorn som lärarna beskriver dock att utvecklingsarbetet medfört att skolan lyckats vända en tidigare kultur där det var låg status bland eleverna att vilja engagera sig och vara duktig i skolan, till att eleverna nu istället ser upp till de elever som besitter mycket kunskaper.

Rektorn skapar delvis förutsättningar för elevernas möjlighet till kunskapsutveckling

Granskningen visar att rektorn följer upp elevernas kunskapsresultat och skolans arbetsprocesser men endast delvis involverar skolans personal i uppföljnings- och analysarbetet. I intervju beskriver rektorn att hen följer upp elevernas kunskapsresultat i form av antal elever som har minst betyget E i alla ämnen, gymnasiebehörighet samt genomsnittligt meritvärde. Rektorn beskriver också att hen i samband med läsårsslut följer upp vissa av skolans arbetsprocesser, exempelvis avseende skolans värdegrundsarbete och arbetet med särskilt stöd. Som underlag för att utveckla undervisningen efterfrågar rektorn också elevernas synpunkter genom elevrådet, spontana samtal med elever och en årlig elevenkät som enligt rektorn bland annat innefattar frågor om hur eleverna upplever undervisningen. Rektorn, lärarna och specialpedagogen berättar att rektorn involverar personalen i arbetet med att i mitten av varje termin följa upp elevernas kunskapsresultat med fokus på att identifiera vilka elever som riskerar att inte nå godkända betyg i olika ämnen, som underlag för eventuella insatser. Lärarna berättar att de även är involverade i läsårsutvärderingar där de ämnesvis följer upp antal flickor och pojkar som nått respektive betygsnivå samt analyserar andelen elever som uppnått kunskapskraven i respektive ämne och elevernas behörighet till gymnasieskolan. De ger också exempel på att de deltar i uppföljning och analys av skolans arbetsprocesser, såsom skolans arbete med elevernas trygghet. Rektorn ger exempel på att lärarna har fått utvärdera sin egen undervisning. Dock framgår det av intervjuer med specialpedagogen och studie- och yrkesvägledaren att de varken deltar i läsårsutvärderingar eller uppföljningar av skolans arbetsprocesser, såsom elevhälsans arbete eller arbetet med studie- och yrkesvägledning. De berättar att de har vetskap om skolans prioriterade utvecklingsområden men att de inte har kännedom om hur dessa tagits fram.

Granskningen visar vidare att rektorn endast delvis analyserar och söker förklaringar till elevers kunskapsresultat för att ta fram underlag för att utveckla undervisningen. Rektorn ger förvisso exempel på genomförda och pågående insatser avseende att utveckla undervisningen. Utifrån att rektorn uppfattat en osäkerhet kring satta betyg bland elever och vårdnadshavare har skolan under de senaste åren utvecklat arbetet med att i undervisningen tydliggöra vilka kunskaper som krävs för att nå olika betygssteg. Ett utvecklingsområde för innevarande läsår är arbetet med begrepp och läsförståelse i alla ämnen, vilket grundar sig i att rektorn sett att lärarna i sina analyser framhållit att elever har svårigheter att ta till sig information från skriven text. Rektorn har också organiserat för arbetet med att utveckla undervisningen genom att uppdraga åt specialpedagogen att arbeta med casebaserade frågor tillsammans med lärarna. Rektorn beskriver samtidigt att skolans analyser av elevernas kunskapsresultat, och de utvecklingsinsatser de leder till, är fokuserade till att öka andelen elever som uppnår betygssteget E och behörighet till gymnasieskolan och inte på att alla elever ska nå så långt som möjligt. Högre betygsnivåer och genomsnittligt meritvärde är exempelvis något

som skolan följer upp men som de inte analyserar i någon högre utsträckning. Rektorn beskriver också att analysarbetet i liten mån innefattar jämförelser av kunskapsresultat mellan olika elevgrupper så som utifrån kön och föräldrars utbildningsbakgrund. En svårighet i analysarbetet är enligt rektorn bland annat att skolan använt sig av olika mallar för uppföljning och analys från år till år.

Bedömningsområde 3: Inslag i undervisningen som syftar till att vidga elevernas perspektiv på möjliga studie- och yrkesval

Här bedöms i vilken utsträckning inslag som syftar till att vidga elevernas perspektiv på möjliga studie- och yrkesval integreras i undervisningen. Skolinspektionen utgår i sin bedömning från följande kvalitetskriterium:

- Lärarna förmedlar en positiv syn på skolarbete och betydelsen av skolarbete för elevernas framtida studie- och yrkesval. Lärarna integrerar studie- och yrkesvägledningen i undervisningen och bidrar därigenom till att synliggöra faktorer² som kan påverka studie- och yrkesval. Lärarna visar i undervisningen upp en bred vy av möjliga studie- och yrkesval.

Samlad bedömning

Skolinspektionen bedömer att lärarna i *flera delar* integrerar inslag i undervisningen som syftar till att vidga elevernas perspektiv på möjliga studie- och yrkesval.

Granskningen visar att lärarna delvis förmedlar en positiv syn på skolarbete i relation till elevernas framtida studie- och yrkesval. De kopplar delvis samman skolämnen med vägledning inför elevernas framtida val och visar till viss del på skolarbetets betydelse för elevernas framtidsutsikter. Vidare visar lärarna delvis på en variation av olika utbildningsvägar, yrken och branscher. Lärarna problematiserar dock i liten mån och visar sällan på alternativ till traditionella föreställningar om kön, social och kulturell bakgrund som kan begränsa elevernas framtida studie- och yrkesval samt ger eleverna begränsade möjligheter att i undervisningen utveckla förmågan att göra medvetna och välinformerade val.

Lärarna behöver därför utveckla arbetet med att integrera studie- och yrkesvägledning i undervisningen. Rektorn behöver också skapa förutsättningar för detta, se vidare under rubriken *Identifierade utvecklingsområden* nedan.

² Såsom socioekonomisk bakgrund, kön och kulturell bakgrund.

Motivering

Lärarna skapar delvis en positiv syn på skolarbete genom att framhålla skolarbetets betydelse för elevernas framtida studie- och yrkesval

Granskningen visar att lärarna delvis kopplar samman skolämnena med vägledning inför elevernas framtida val och till viss del visar på skolarbetets betydelse för elevernas framtidsutsikter. Eleverna berättar i intervjuer att lärarna på ett generellt plan förmedlar till dem att skolan är viktig för att få en bra framtid. Av såväl elev- som lärarintervjuerna framgår samtidigt att det skiljer sig mycket åt mellan lärare och ämnen om och i vilken mån de drar paralleller mellan undervisningens innehåll och möjliga studie- och yrkesval. Vissa lärare beskriver ett medvetet arbete med att i planeringen och genomförandet av sin undervisning berätta om vikten av utbildning samt om utbildningar och yrken kopplade till sina undervisningsämnen. Vissa andra lärare beskriver att samtal om studier och yrken snarare förekommer inom ramen för undervisningen som punktinsatser i högre årskurser. Eleverna ger också exempel på ett par ämnen där de i årskurs 8 arbetat med ett arbetsområde kopplat till studier och yrken, men berättar att de därutöver sällan pratar om studier eller yrken i undervisningen. Enligt eleverna tar lärarna generellt inte heller reda på vilka ambitioner och framtidsmål de har, eller ger dem utrymme i undervisningen att skapa sådana mål, även om vissa lärare gör det avseende elever som uppvisar låg motivation.

Lärarna synliggör delvis en variation av möjliga studie- och yrkesval samt endast i liten mån faktorer som kan påverka elevernas studie- och yrkesval

Granskningen visar att lärarna delvis visar på en variation av utbildningsvägar, yrken och branscher och att de i begränsad utsträckning ger eleverna möjligheter att i undervisningen utveckla förmågan att göra medvetna och välinformerade val. Några lärare beskriver ett medvetet arbete med att i undervisningen kontinuerligt visa upp en bredd av olika utbildningar och yrken. Enligt eleverna finns också exempel på arbetsområden i ett par ämnen där de får utforska olika slags yrken och vilken utbildning dessa kräver. De berättar samtidigt att de i övriga ämnen inte uppfattar det som att lärarna visar dem på en variation av vilka utbildningar och yrken som finns eller låter dem fundera om sig själva i förhållande till olika yrken och utbildningar. Av intervjuerna med såväl lärarna som eleverna framgår också få exempel på att lärarna arbetar för att vidga elevernas perspektiv genom att medvetandegöra dem om föreställningar som kan begränsa dem i hur de tänker kring sina framtida val. Vissa lärare beskriver att de visar på yrken med utgångspunkt i vad eleverna själva visar intresse för, och utifrån de behov som finns på den lokala arbetsmarknaden, men att de i liten mån problematiserar kring traditionella föreställningar eller stereotypa val utifrån kön eller social och kulturell bakgrund.

Bedömningsområde 4: Förutsättningar för ett arbete som syftar till att vidga elevernas perspektiv på framtida studie- och yrkesval

Här bedöms i vilken utsträckning rektorn skapar förutsättningar för ett arbete som syftar till att vidga elevernas perspektiv på framtida studie- och yrkesval. Skolinspektionen utgår i sin bedömning från följande kvalitetskriterium:

- Rektorn förmedlar betydelsen av att elever får en bred bild av möjliga studie- och yrkesval, till såväl studie- och yrkesvägledaren som till lärarna. Rektorn ger förutsättningar för en vägledning som är integrerad i undervisningen och som vidgar elevers perspektiv.

Samlad bedömning

Skolinspektionen bedömer att rektorn i *låg utsträckning* skapar förutsättningar för ett arbete som syftar till att vidga elevernas perspektiv på framtida studie- och yrkesval.

Granskningen visar att rektorn i viss mån förmedlar betydelsen av att ge eleverna en bred bild av möjliga studie- och yrkesval. Rektorn organiserar studie- och yrkesvägledningen så att eleverna får vissa möjligheter att möta en variation av olika företrädare för arbetslivet och utbildningsväsendet. Rektorn förmedlar dock i liten mån till personalen att det är skolans uppdrag att vidga elevernas perspektiv för att ge dem goda förutsättningar att kunna göra väl underbyggda studie- och yrkesval. Rektorn ser inte heller till att studie- och yrkesvägledningen verkar för att elevernas studie- och yrkesval inte ska begränsas av föreställningar om kön eller av social eller kulturell bakgrund. Vidare ger rektorn endast i liten mån förutsättningar för en integrerad studie- och yrkesvägledning i undervisningen. Rektorn har inte på ett tydligt sätt förmedlat att lärarna ska integrera studie- och yrkesvägledning i undervisningen, och inte heller försäkrat sig om att de gör detta. Rektorn följer heller inte upp om lärarna har relevant kompetens inom området, och ser inte till att studie- och yrkesvägledarens kompetens används som resurs för lärarna i arbetet med att integrera studie- och yrkesvägledning i undervisningen.

Skolinspektionen har identifierat ett utvecklingsområde inom bedömningsområdet. Motiveringen till utvecklingsområdet och rekommendationer för fortsatt arbete redogörs för under rubriken *Identifierade utvecklingsområden* nedan.

Motivering

Rektorn förmedlar viss mån betydelsen av att eleverna får en bred bild av möjliga studie- och yrkesval

Granskningen visar att rektorn organiserar studie- och yrkesvägledningen så att eleverna får vissa möjligheter att möta en variation av olika företrädare för arbetslivet och utbildningsväsendet. Rektorn och personalen ger flera exempel på att skolan anordnat studiebesök på arbetsplatser i bygden, men också i en storstad. Studie- och yrkesvägledaren berättar också att skolan nu inför sommarlovet arrangerat besök av egenföretagare för att berätta om sina verksamheter och yrkesval. Enligt studie- och yrkesvägledaren anordnar skolan också besök på en gymnasieskola där det finns såväl studie- som yrkesförberedande program, samt ger eleverna information och uppmuntran att besöka flera andra gymnasieskolor som finns inom pendlingsavstånd.

Vidare visar granskningen att rektorn i liten mån verkar för att studie- och yrkesvägledningen verkar för att elevernas studie- och yrkesval inte begränsas av föreställningar om kön eller av social eller kulturell bakgrund. Rektorn och personalen beskriver att rektorn inte på något tydligt sätt förmedlat till skolans personal att det är hela skolans uppdrag att vidga elevernas perspektiv för att de ska kunna göra väl underbyggda studie- och yrkesval. Enligt studie- och yrkesvägledaren förekommer förvisso exempel på aktiviteter i årskurs 9 som syftar till att vidga elevernas perspektiv utifrån traditionella föreställningar gällande kön. Skolan har ett samarbete med en gymnasieskola där Ölmeåsskolornas pojkar erbjuds att delta en dag på vård- och omsorgsprogrammet och flickorna på bygg- och anläggningsprogrammet, och skolan får besök av en tjej och en kille som läser gymnasieskolans teknikprogram. Såväl rektorn som lärarna samt studie- och yrkesvägledaren och specialpedagogen beskriver dock att det inte finns något uttalat, sammanhållet eller målinriktat arbete på skolan för att elevernas studie- och yrkesval inte ska begränsas av föreställningar om kön eller av social eller kulturell bakgrund eller för att motverka en svag utbildningstradition.

Rektorn ger endast i liten mån förutsättningar för en integrerad studie- och yrkesvägledning i undervisningen

Granskningen visar att rektorn i liten mån ger lärarna och studie- och yrkesvägledaren förutsättningar att bedriva en integrerad studie- och yrkesvägledning som bidrar till att vidga elevernas perspektiv. Enligt såväl rektorn själv som lärarna samt studie- och yrkesvägledaren har rektorn inte på ett tydligt sätt förmedlat att lärarna ska integrera studie- och yrkesvägledning i undervisningen och inte heller försäkrat sig om att de gör detta. Kommunen har en plan för arbetet med studie- och yrkesvägledning, som Skolinspektionen tagit del av, som bland annat framhåller vikten av att sammanföra undervisningen, möten med omvärlden och vägledningssamtal till en helhet samt vikten av ett nära

samarbete mellan lärarna och studie- och yrkesvägledare. Rektorn beskriver planen som översiktlig, och enligt rektorn och lärarna har skolan inte konkretiserat och planerat för hur studie- och yrkesvägledning ska integreras i undervisningen. Enligt rektorn har hen heller inte inventerat lärarnas kompetens avseende studie- och yrkesvägledning.

Av granskningen framgår vidare att rektorn inte ser till att studie- och yrkesvägledarens kompetens används som resurs för lärarna i arbetet med att integrera studie- och yrkesvägledning i undervisningen. Både lärarna och studie- och yrkesvägledaren uttrycker förvisso en vilja att samarbeta i frågor som rör studie- och yrkesvägledning, och studie- och yrkesvägledaren berättar också att hen alltid finns tillgänglig för lärarna. Studie- och yrkesvägledaren berättar samtidigt att hen i låg utsträckning känner till i vilken mån lärarna integrerar studie- och yrkesvägledning i sin undervisning, att de inte samarbetar kring sådana frågor annat än i enstaka fall, och att rektorn inte heller uttryckt några förväntningar på hen vad gäller att stödja lärarna. Enligt såväl rektorn och lärarna samt studie- och yrkesvägledaren saknas mötesforum och strukturerade former för samverkan avseende frågor specifikt rörande studie- och yrkesvägledning. De beskriver att den begränsade omfattningen i studie- och yrkesvägledarens tjänst på skolan också begränsar de tidsmässiga förutsättningarna för sådan samverkan.

Identifierade utvecklingsområden

Stimulera eleverna att utvecklas så långt som möjligt och stärka elevernas tillit till den egna förmågan

I syfte att ytterligare höja verksamhetens kvalitet inom de områden som granskats bedömer Skolinspektionen att utvecklingsarbeten behöver inledas inom följande:

- Lärarna behöver utveckla sin undervisning så att alla elever ges lärarstöd samt stimulans och utmaningar utifrån sina kunskapsmässiga nivåer. Vissa lärare behöver också i sitt bemötande av eleverna i högre grad förmedla tillit till deras förmåga. Vidare behöver lärarna ge eleverna kontinuerlig återkoppling som innehåller information om elevernas styrkor och hur de kan utvecklas mot målen.

Av granskningen framgår att alla lärare inte utformar sin undervisning så att eleverna utmanas och stimuleras utifrån sina kunskapsmässiga nivåer och att alla lärare inte ger eleverna det lärarstöd de är i behov av för att de ska komma vidare i sitt lärande. Lärarna samverkar i liten mån med elevhälsan kring hur elever som ligger långt fram i sin kunskapsutveckling kan stimuleras i undervisningen för att nå ännu längre. Alla lärare lyckas heller inte förmedla en hög tillit till elevernas förmåga i sitt bemötande av eleverna. Vidare ger inte alla lärare eleverna kontinuerlig återkoppling anpassad till elevernas behov och kunskapsnivåer som innehåller information om hur eleverna kan utvecklas ännu mer. Lärarna ger

eleverna få möjligheter att själva reflektera över och utvärdera sitt lärande för att synliggöra deras framsteg.

Av skollagen framgår att utbildningen inom skolväsendet ska främja alla barns och elevers utveckling och lärande samt en livslång lust att lära. Alla barn och elever ska ges den ledning och stimulans som de behöver i sitt lärande och sin personliga utveckling för att de utifrån sina egna förutsättningar ska kunna utvecklas så långt som möjligt enligt utbildningens mål. En strävan ska vara att uppväga skillnader i barnens och elevernas förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen.³

Av läroplanen framgår att undervisningen ska anpassas till varje elevs förutsättningar och behov. Den ska främja elevernas fortsatta lärande och kunskapsutveckling med utgångspunkt i elevernas bakgrund, tidigare erfarenheter, språk och kunskaper. Skolan har ett särskilt ansvar för de elever som av olika anledningar har svårigheter att nå målen för utbildningen.⁴ Även elever som lätt når de kunskapskrav som minst ska uppnås eller de kravnivåer som gäller ska ges ledning och stimulans för att kunna nå längre i sin kunskapsutveckling.⁵ Undervisningen kan därför aldrig utformas lika för alla.

Vidare ska läraren stärka elevernas vilja att lära och elevens tillit till den egna förmågan.⁶ Läraren ska ta hänsyn till varje enskild individs behov, förutsättningar, erfarenheter och tänkande. Läraren ska organisera och genomföra arbetet så att eleven bland annat utvecklas efter sina förutsättningar och samtidigt stimuleras att använda och utveckla hela sin förmåga samt upplever att kunskap är meningsfull och att den egna kunskapsutvecklingen går framåt.⁷

Skolinspektionen rekommenderar att lärarna utvecklar arbetet med att utforma undervisningen så att alla elever ges lärarstöd samt stimulans och utmaningar utifrån sin kunskapsmässiga nivå. I detta arbete behöver vissa lärare i högre grad ta hänsyn till elevernas behov av utmaningar och visa höga förväntningar på eleverna. Det kan exempelvis handla om att tillhandahålla mer avancerade uppgifter när de når en viss nivå eller blir klara med vissa uppgifter. Lärarna kan även utveckla uppgifter som ger möjlighet till såväl breddning som fördjupning och låta eleverna samtala om frågor vars syfte är att bidra till reflektion och problematisering, både ämnesmässigt och tankemässigt. Vissa lärare behöver också utveckla arbetet med att ge eleverna kontinuerlig återkoppling om hur de ligger till just nu och om hur de kan arbeta för att utvecklas ännu mer. Exempelvis kan lärarna ge eleverna återkoppling genom att beskriva deras styrkor och utvecklingsbehov i relation till

³ 1 kap. 4 § och 3 kap. 2 § skollagen (2010:800).

⁴ Förordning (SKOLFS 2010:37) om läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet (Lgr22), avsnitt 1 Skolans värdegrund och uppdrag, En likvärdig utbildning.

⁵ 3 kap. 2 § skollagen.

⁶ Lgr22, avsnitt 2.2 Kunskaper.

⁷ Ibid.

specifika mål eller uppgifter. För att eleverna ska få uppleva att de gör framsteg och att den egna kunskapsutvecklingen går framåt är det också viktigt att lärarna ger eleverna möjlighet att få träning i att själva reflektera över och utvärdera sitt lärande och sina målsättningar.

- Rektorn behöver i högre grad skapa förutsättningar för lärarna att bedriva en undervisning som ger eleverna möjlighet att utvecklas så långt som möjligt. Detta innefattar att utveckla arbetet med att analysera vad i skolans arbete som påverkar och orsakar elevernas kunskapsresultat, som underlag för att utveckla undervisningen.

Av granskningen framgår att rektorn endast delvis analyserar vad som påverkar och orsakar skolans kunskapsresultat, som underlag för att utveckla undervisningen så att alla elever ska nå så långt som möjligt. Fokus för analysarbetet är att identifiera elever som inte når minst betyget E och behörighet till gymnasieprogram, och inte att alla elever ska ges möjlighet att nå så långt som möjligt. Analysarbetet innefattar också i liten mån jämförelser av kunskapsresultat mellan olika elevgrupper såsom utifrån kön och föräldrars utbildningsbakgrund. Detta leder till att skolan till viss del saknar underlag för att utveckla undervisningen så att alla elever kan nå så långt som möjligt.

Av skollagen framgår att utbildningen inom skolväsendet ska främja alla barns och elevers utveckling och lärande samt en livslång lust att lära. Alla barn och elever ska ges den ledning och stimulans som de behöver i sitt lärande och sin personliga utveckling för att de utifrån sina egna förutsättningar ska kunna utvecklas så långt som möjligt enligt utbildningens mål. En strävan ska vara att uppväga skillnader i barnens och elevernas förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen.⁸

Av läroplanen framgår att rektorn som pedagogisk ledare och chef för lärarna och övrig personal i skolan har rektorn det övergripande ansvaret för att verksamheten som helhet inriktas mot de nationella målen. Rektorn ansvarar för att skolans resultat följs upp och utvärderas i förhållande till de nationella målen och kunskapskraven. Rektorn har, inom givna ramar, ett särskilt ansvar för att undervisningen och för att elevhälsans verksamhet utformas så att eleverna får den ledning och stimulans de behöver. Vidare har rektorn ett särskilt ansvar för att personalen får den kompetensutveckling som krävs för att de professionellt ska kunna utföra sina uppgifter och kontinuerligt ges möjligheter att dela med sig av sin kunskap och att lära av varandra för att utveckla utbildningen.⁹

Skolinspektionen rekommenderar att rektorn i högre grad skapar förutsättningar för lärarna att bedriva en undervisning som ger alla elever möjlighet att utvecklas så långt som möjligt. Det innefattar att i högre grad involvera elevhälsan och

⁸ 1 kap. 4 § och 3 kap. 2 § skollagen (2010:800).

⁹ Lgr22, avsnitt 2.8 Rektorns ansvar.

studie- och yrkesvägledaren i uppföljning av elevernas kunskapsresultat och skolans arbetsprocesser. Det innefattar också att utveckla arbetet med att analysera vad som påverkar och orsakar skolans kunskapsresultat som underlag för att utveckla undervisningen så att den ger förutsättningar för samtliga elever att nå så långt som möjligt i sin kunskapsutveckling. Genom att sätta skolans arbetsprocesser i relation till identifierade skillnader i kunskapsresultat för olika elevgrupper, såsom mellan flickor och pojkar, föräldrars utbildningsnivå, och elever med svensk och utländsk bakgrund, kan man hitta mönster och dra slutsatser om samband och orsaker i faktorer som skolan kan påverka. Övergripande mönster i elevernas kunskapsresultat utgör ett viktigt underlag för att utveckla undervisningen, till exempel vad gäller hur skolan kan arbeta för att kompensera för elevernas olika förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen.

Vidga elevernas perspektiv på framtida studie- och yrkesval

I syfte att ytterligare höja verksamhetens kvalitet inom de områden som granskats bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete behöver inledas inom följande:

- Rektorn behöver i högre grad förmedla till lärarna att de ska integrera studie- och yrkesvägledning i sina undervisningsämnen och försäkra sig om att de gör detta. Rektorn behöver skapa förutsättningar för detta arbete genom att tydliggöra sina förväntningar, inventera lärarnas behov av kompetensutveckling samt säkerställa att studie- och yrkesvägledarens kompetens används som en resurs för lärarna i arbetet med integreringen. Rektorn behöver även i högre grad förmedla att det är hela skolans uppdrag att vidga elevernas perspektiv samt se till att skolans studie- och yrkesvägledning verkar för att elevernas studie- och yrkesval inte ska begränsas av föreställningar om kön eller av social eller kulturell bakgrund.

Av granskningen framgår att rektorn i låg utsträckning skapar förutsättningar för ett arbete som syftar till att vidga elevernas perspektiv på framtida studie- och yrkesval. Rektorn förmedlar i liten mån till skolans personal att det är hela skolans uppdrag att vidga elevernas perspektiv för att kunna göra väl underbyggda studie- och yrkesval och ser inte till att studie- och yrkesvägledningen verkar för att elevernas studie- och yrkesval inte ska begränsas av föreställningar om kön eller av social eller kulturell bakgrund. Rektorn har inte på ett tydligt sätt förmedlat att lärarna ska integrera studie- och yrkesvägledning i undervisningen, och inte heller försäkrat sig om att de gör detta. Rektorn följer heller inte upp om lärarna har relevant kompetens inom området, och ser inte till att studie- och yrkesvägledarens kompetens används som resurs för lärarna i arbetet med att integrera studie- och yrkesvägledning i undervisningen.

Enligt läroplanen har rektorn det övergripande ansvaret för att verksamheten som helhet inriktas mot de nationella målen och, inom givna ramar, ett särskilt ansvar för att den studie- och yrkesorienterande verksamheten organiseras så att

eleverna får vägledning inför de olika val som skolan erbjuder och inför fortsatt utbildning.¹⁰

Enligt läroplanen ska skolan ska ansvara för att varje elev efter genomgången grundskola kan göra väl underbyggda val av fortsatt utbildning och yrkesinriktning.¹¹ Skolans mål är att varje elev kan granska olika valmöjligheter och ta ställning till frågor som rör den egna framtiden och har kännedom om möjligheter till fortsatt utbildning i Sverige och i andra länder. Alla som arbetar i skolan ska bidra till att elevens studie- och yrkesval inte begränsas av könstillhörighet eller av social eller kulturell bakgrund. Läraren ska bidra med underlag för varje elevs val av fortsatt utbildning. Studie- och yrkesvägledaren, eller den personal som fullgör motsvarande uppgifter, ska informera och vägleda eleverna inför den fortsatta utbildningen och yrkesinriktningen samt vara till stöd för den övriga personalens studie- och yrkesorienterande insatser.¹² Av Skolverkets kunskapsöversikt *Att välja för framtiden*. Skolans stöd genom vägledning och lärande¹³ framgår att en framgångsrik studie- och yrkesvägledning innehåller såväl individuell som generell vägledning samt att de integreras i ordinarie undervisning.

Skolan har ett ansvar för att motverka könsmonster som begränsar elevernas lärande, val och utveckling. Hur skolan organiserar utbildningen, hur eleverna blir bemötta samt vilka krav/förväntningar som ställs på dem, bidrar till att forma deras uppfattningar om vad som är kvinnligt och manligt.¹⁴ Genom utbildningen ska eleverna utveckla en förståelse av hur olika uppfattningar om vad som är kvinnligt och manligt kan påverka människors möjligheter. Skolan ska därigenom bidra till att eleverna utvecklar sin förmåga att kritiskt granska könsmonster och hur de kan begränsa människors livsval och livsvillkor.¹⁵ Läraren ska synliggöra och med eleverna diskutera hur olika uppfattningar om vad som är kvinnligt och manligt kan påverka människors möjligheter, samt hur könsmonster kan begränsa egna livsval och livsvillkor.¹⁶

Rektorn har det övergripande ansvaret för att verksamheten som helhet inriktas mot de nationella målen och, inom givna ramar, ett särskilt ansvar för att den studie- och yrkesorienterande verksamheten organiseras så att eleverna får vägledning inför de olika val som skolan erbjuder och inför fortsatt utbildning.¹⁷ Enligt Skolverket bör rektorn se till att se till att personalen på skolan har kunskaper

¹⁰ Lgr 22, avsnitt 2.8 Rektorns ansvar.

¹¹ Lgr 22, avsnitt 2.2 Kunskaper.

¹² Lgr22, avsnitt 2.6 Skolan och omvärlden.

¹³ Skolverket (2020). *Att välja för framtiden. Skolans stöd genom vägledning och lärande*.

¹⁴ Lgr22, avsnitt 1 Skolans värdegrund och uppdrag, En likvärdig utbildning.

¹⁵ Lgr22, avsnitt 1 Skolans värdegrund och uppdrag, Skolans uppdrag.

¹⁶ Lgr22, avsnitt 2.1 Normer och värden.

¹⁷ Lgr 22, avsnitt 2.8 Rektorns ansvar.

om och förståelse för hur kön samt social och kulturell bakgrund påverkar elevernas studie- och yrkesval samt att de har kunskaper om hur elevernas föreställningar om utbildningar och yrken kan utmanas. Personalen måste skaffa sig aktuell kunskap om vilka faktorer som påverkar elevers val, vilka föreställningar elever har kring framtida studier och yrken samt hur de faktorerna samverkar.¹⁸

Skolinspektionen rekommenderar att rektorn ger förutsättningar för lärarna att integrera studie- och yrkesvägledning i undervisningen genom att tydliggöra skolans uppdrag avseende studie- och yrkesvägledning, inventera och tillgodose lärarnas kompetens inom området samt förtydliga hur studie- och yrkesvägledarens kompetens ska användas som stöd för lärarna med att integrera studie- och yrkesvägledningen i undervisningen. Studie- och yrkesvägledaren kan stödja lärarna genom att sprida kunskap, initiera verksamhet, delta i planeringen av undervisningen och genomföra undervisningsinslag tillsammans med lärarna. För att ge förutsättningar för detta arbete kan rektorn inrätta mötesforum och strukturerade former för samverkan mellan lärarna och studie- och yrkesvägledaren avseende frågor specifikt rörande studie- och yrkesvägledning. Vidare rekommenderas rektorn att organisera studie- och yrkesvägledningen så att eleverna får möjlighet att möta en variation av olika företrädare för arbetslivet och utbildningsväsendet. I detta arbete behöver rektorn i högre grad verka för att elevernas studie- och yrkesval inte ska begränsas av föreställningar som begränsar elevernas val och organisera studie- och yrkesvägledningen så att skolans arbetslivskontakter bidrar till att utmana traditionella föreställningar. Genom ett medvetet och målinriktat arbete med studie- och yrkesvägledning i undervisningen kan eleverna inte bara ges bättre förutsättningar att utveckla sin valkompetens utan också nå ökad motivation till skolarbete.

Skolinspektionen vill i detta sammanhang påminna huvudmannen om att det är huvudmannens ansvar att se till att det finns tillgång till personal med sådan kompetens att elevernas behov av vägledning inför val av framtida utbildnings- och yrkesverksamhet kan tillgodoses. Studie- och yrkesvägledaren ska vara till stöd för den övriga personalens studie- och yrkesorienterande insatser.

För detta utvecklingsområde kan Skolverkets forskningsöversikt *Att välja för framtiden. Skolans stöd genom vägledning och lärande*¹⁹ och modulen Studie- och yrkesvägledning i undervisningen åk F-9, då särskilt *Del 4. Normkritiska perspektiv på studie- och yrkesvägledning i undervisningen*, vara värdefulla att använda.²⁰

¹⁸ Skolverket (2013), *Skolverkets allmänna råd med kommentarer. Arbete med studie- och yrkesvägledning*, s. 20 och 24.

¹⁹ Skolverket (2020). *Att välja för framtiden. Skolans stöd genom vägledning och lärande*.

²⁰ <https://larportalen.skolverket.se/#/modul/3d-skola-och-arbetsliv/Grundskola/931-studie-yrkesvagledning>

På Skolinspektionens vägnar,

Beslutet har fattats av Caroline Engskär, beslutsfattare.

Föredragande i ärendet har varit utredare Lena Johansson. I den slutgiltiga handläggningen av ärendet har även utredaren Stina Johansson deltagit.

Bilaga 1: Bakgrundsuppgifter

Underlag för bedömning

Skolinspektionen har genomfört en tematisk kvalitetsgranskning av Ölmestadskolan under vårterminen 2023. Vid intervjuerna har information om såväl styrkor som utvecklingsområden inom verksamheten inhämtats. Intervjuerna genomfördes av utredarna Lena Johansson och Ulf Pantzare.

Bedömningarna i detta beslut grundar sig på:

- Två gruppintervjuer med elever i årskurserna 8 och 9.
- Två gruppintervjuer med lärare i årskurserna 7–9.
- En intervju med personal som har specialpedagogisk kompetens samt skolans studie- och yrkesvägledare.
- En intervju med skolans rektor.
- Dokumentstudier. Dels de dokument som begärts in från huvudmannen och skolan samt officiell statistik som finns att tillgå om den aktuella skolan.

Innan beslut har fattats har huvudmannen fått ta del av Skolinspektionens protokoll från intervjuerna för faktakontroll.

Fakta om granskad verksamhet

Ölmestadskolan är en kommunal grundskola belägen i Gislaveds kommun. Skolan omfattar totalt 257 elever varav 104 elever i förskoleklass till årskurs 3, 54 elever i årskurserna 4–6 och 99 elever i årskurserna 7–9. Eleverna är i årskurserna 7–9 indelade i två klasser per årskurs. I årskurserna 7–9 arbetar 13 undervisande lärare varav 10 är legitimerade. Sju lärare saknar behörighet i ett eller flera av sina undervisningsämnen. Lärarna utgör ett lärararbetslag för årskurserna 7–9. Skolenheten har tillgång till två specialpedagoger med totalt 150 procent av en heltidstjänst. Skolan har också tillgång till en studie- och yrkesvägledare med studie- och yrkesvägledarexamen, som arbetar på skolenheten 20 procent av en heltidstjänst. Skolenheten leds av en rektor med hjälp av en biträdande rektor, båda arbetar 80 procent av en heltidstjänst.

Vad gäller skolans socioekonomiska förutsättningar tillhör kommunen ”socioekonomiskt blandade områden”, enligt Delmos segregationsbarometer framtagen år 2021. Andelen invånare i kommunen i åldern 16–64 år som har eftergymnasial utbildning är enligt Statistikmyndigheten SCB 20 procent, vilket kan jämföras med motsvarande andel i riket som är 37 procent. Sett till de fyra senaste åren har andelen av skolenhetens elever som har föräldrar med eftergymnasial utbildning stigit från 34 till 43 procent, enligt Skolverkets offentliga statistik (SIRIS). Detta kan jämföras med motsvarande andel i riket som under samma tidsperiod stigit från 59 till 62 procent.

Läsåret 2021/22 nådde en högre andel av Ölmestadskolans elever (86,8 procent) jämfört med elever i riket (74,1 procent) de kunskapskrav som minst ska uppnås, men med ett lägre genomsnittligt meritvärde (220,3 jämfört med 229,2). Sett till olika elevgrupper nådde såväl pojkar som flickor, elever med svensk bakgrund samt elever med föräldrar med eftergymnasial utbildning i högre utsträckning kunskapskraven, men med ett lägre genomsnittligt meritvärde, jämfört med motsvarande elevgrupper i riket.

Bilaga 2: Författningsstöd

Skolinspektionens granskning ska avse den granskade verksamhetens kvalitet i förhållande till mål och andra riktlinjer (26 kap. 20 § skollagen). Nedan redovisas de mål och riktlinjer som är relevanta för den här granskningen.

Stimulera eleverna att utvecklas så långt som möjligt och stärka elevernas tillit till den egna förmågan

Skollagen

Av skollagen framgår att utbildningen inom skolväsendet ska främja alla barns och elevers utveckling och lärande samt en livslång lust att lära. Alla barn och elever ska ges den ledning och stimulans som de behöver i sitt lärande och sin personliga utveckling för att de utifrån sina egna förutsättningar ska kunna utvecklas så långt som möjligt enligt utbildningens mål. En strävan ska vara att uppväga skillnader i barnens och elevernas förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen.²¹

Läroplanen för grundskolan

Av läroplanen framgår att undervisningen ska anpassas till varje elevs förutsättningar och behov. Den ska främja elevernas fortsatta lärande och kunskapsutveckling med utgångspunkt i elevernas bakgrund, tidigare erfarenheter, språk och kunskaper. Skolan har ett särskilt ansvar för de elever som av olika anledningar har svårigheter att nå målen för utbildningen.²² Även elever som lätt når de betygskriterier eller kriterier för bedömning av kunskaper som minst ska uppfyllas ska ges ledning och stimulans för att kunna nå längre i sin kunskapsutveckling.²³ Undervisningen kan därför aldrig utformas lika för alla.

Av läroplanen framgår vidare att skolans uppdrag är att främja lärande där individen stimuleras att inhämta och utveckla kunskaper och värden. Skolan ska stimulera elevernas kreativitet, nyfikenhet och självförtroende.²⁴ Utforskande, nyfikenhet och lust att lära ska utgöra en grund för skolans verksamhet.²⁵

Alla som arbetar i skolan ska samverka för att göra skolan till en god miljö för utveckling och lärande. Skolan ska sträva efter att vara en levande social gemenskap som ger trygghet och vilja och lust att lära. Strävan ska vara att skapa de bästa samlade betingelserna för elevernas bildning, tänkande och kunskapsutveckling. Personlig trygghet och självkänsla grundläggs i hemmet, men även skolan har en viktig roll. Varje elev har rätt att i skolan få utvecklas, känna

²¹ 1 kap. 4 § och 3 kap. 2 § skollagen (2010:800).

²² Förordning (SKOLFS 2010:37) om läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet (Lgr22), avsnitt 1 Skolans värdegrund och uppdrag, En likvärdig utbildning.

²³ 3 kap. 2 § skollagen.

²⁴ Lgr22, avsnitt 1 Skolans värdegrund och uppdrag, Skolans uppdrag.

²⁵ Lgr22, avsnitt 2.2 Kunskaper.

växandets glädje och få erfara den tillfredsställelse som det ger att göra framsteg och övervinna svårigheter.²⁶

Läraren ska stärka elevernas vilja att lära och elevens tillit till den egna förmågan.²⁷ Läraren ska vidare: ta hänsyn till varje enskild individs behov, förutsättningar, erfarenheter och tänkande. Läraren ska organisera och genomföra arbetet så att eleven bland annat utvecklas efter sina förutsättningar och samtidigt stimuleras att använda och utveckla hela sin förmåga samt upplever att kunskap är meningsfull och att den egna kunskapsutvecklingen går framåt.²⁸

Som pedagogisk ledare och chef för lärarna och övrig personal i skolan har rektorn det övergripande ansvaret för att verksamheten som helhet inriktas mot de nationella målen. Rektorn ansvarar för att skolans resultat följs upp och utvärderas i förhållande till de nationella målen, kriterierna för bedömning av kunskaper och betygskriterierna. Rektorn har, inom givna ramar, ett särskilt ansvar för att undervisningen och elevhälsans verksamhet utformas så att eleverna får den ledning och stimulans de behöver. Vidare har rektorn ett särskilt ansvar för att personalen får den kompetensutveckling som krävs för att de professionellt ska kunna utföra sina uppgifter och kontinuerligt ges möjligheter att dela med sig av sin kunskap och att lära av varandra för att utveckla utbildningen.²⁹

Vidga elevernas perspektiv på framtida studie- och yrkesval

Skollagen

Enligt skollagen ska elever i alla skolformer utom förskolan och förskoleklassen ska ha tillgång till personal med sådan kompetens att deras behov av vägledning inför val av framtida utbildnings- och yrkesverksamhet kan tillgodoses.³⁰

Läroplanen för grundskolan

I läroplanen anges att skolan ska ansvara för att varje elev efter genomgången grundskola kan göra väl underbyggda val av fortsatt utbildning och yrkesinriktning.³¹ Skolans mål är att varje elev kan granska olika valmöjligheter och ta ställning till frågor som rör den egna framtiden och har kännedom om möjligheter till fortsatt utbildning i Sverige och i andra länder. Alla som arbetar i skolan ska bidra till att elevens studie- och yrkesval inte begränsas av könstillhörighet eller av social eller kulturell bakgrund. Läraren ska bidra med underlag för varje elevs val av fortsatt utbildning. Studie- och yrkesvägledaren, eller den personal som fullgör motsvarande uppgifter, ska informera och vägleda

²⁶ Lgr22, avsnitt 1 Skolans värdegrund och uppdrag, God miljö för utveckling och lärande.

²⁷ Lgr22, avsnitt 2.2 Kunskaper.

²⁸ Ibid.

²⁹ Lgr22, avsnitt 2.8 Rektorns ansvar.

³⁰ 2 kap. 29 § skollagen (2010:800).

³¹ Lgr22, avsnitt 2.2 Kunskaper.

eleverna inför den fortsatta utbildningen och yrkesinriktningen samt vara till stöd för den övriga personalens studie- och yrkesorienterande insatser.³²

Skolan har också ett ansvar för att motverka könsmonster som begränsar elevernas lärande, val och utveckling. Hur skolan organiserar utbildningen, hur eleverna blir bemötta samt vilka krav/förväntningar som ställs på dem, bidrar till att forma deras uppfattningar om vad som är kvinnligt och manligt.³³ Genom utbildningen ska eleverna utveckla en förståelse av hur olika uppfattningar om vad som är kvinnligt och manligt kan påverka människors möjligheter. Skolan ska därigenom bidra till att eleverna utvecklar sin förmåga att kritiskt granska könsmonster och hur de kan begränsa människors livsval och livsvillkor.³⁴ Läraren ska synliggöra och med eleverna diskutera hur olika uppfattningar om vad som är kvinnligt och manligt kan påverka människors möjligheter, samt hur könsmonster kan begränsa egna livsval och livsvillkor.³⁵

Rektorn har det övergripande ansvaret för att verksamheten som helhet inriktas mot de nationella målen och, inom givna ramar, ett särskilt ansvar för att den studie- och yrkesorienterande verksamheten organiseras så att eleverna får vägledning inför de olika val som skolan erbjuder och inför fortsatt utbildning.³⁶

³² Lgr22, avsnitt 2.6 Skolan och omvärlden.

³³ Lgr22, avsnitt 1 Skolans värdegrund och uppdrag, En likvärdig utbildning.

³⁴ Lgr22, avsnitt 1 Skolans värdegrund och uppdrag, Skolans uppdrag.

³⁵ Lgr22, avsnitt 2.1 Normer och värden.

³⁶ Lgr22, avsnitt 2.8 Rektorns ansvar.